

Radikalleşmeden Şiddete: Aşırıçılık Çalışmalarına Bir Geçiş Yolu Yaklaşımı / Michael A. Jensen, Anita Atwell Seate ve Patrick A. James (Çev. Binnur AKINCI)

Radikalleşmeden Şiddete: Aşırıçılık Çalışmalarına Bir Geçiş Yolu Yaklaşımı[1],[2]

Michael A. Jensen, Anita Atwell Seate ve Patrick A. James[3]

Çeviren: Binnur Akıncı

Özet

Aşırıçılık üzerine daha önce yapılan araştırmalar bu kavramı bireysel radikalleşmenin önemli potansiyel etmenleri olan psikolojik, duygusal, maddi ve gruba dayalı mekanizmaların barınacağı olarak tanımlamaktadır. Ne var ki tek tek ele alındıklarında bu faktörlerin hiçbiri aşırıcı davranışlara yol açıyor gibi görünmemektedir. Bunun yerine radikalleşme en iyi şekilde, içinde aşırıcı sonuçlar doğuran çoklu faktörlerin birlikte işlediği kompleks bir nedensel süreçler bütünü olarak anlaşılabilir. Bu makale, beş temel araştırma geleneğinden alınan radikalleşme mekanizmalarının şiddet içeren aşırıçılığa giden yeterli çoklu geçiş yollarını oluşturmak için nasıl bir araya geldiğini gösteren önceki araştırmalara dayanmaktadır.

Biz bu geçiş yollarını bulanık küme teorisini / Karşılaştırmalı Nitel Analiz yöntemini (fs/QCA) ABD'de şiddet içeren ve içermeyen aşırıcıların yer aldığı yaşam öykülerine uygulayarak açıklamaktayız. Geçiş yollarının tümünde hem bir toplu mağduriyet algısı hem de bireyin bilişsel çerçevesinde temel bir geçişin mevcut olduğunu ve bunların şiddete varan radikalleşmede gerekli koşullar olarak işlediğini görüyoruz. Bu koşullar, sonucu şiddetle biten durumları açıklamak için yeterli sekiz geçiş yolunu oluşturan bir psikolojik, duygusal, grup ve maddi değişkenler bütünüyle birleşmektedir. Bunların içerisinde psikolojik ödüllerle grup yanlılığını birleştiren geçiş yolları, örneğinizde yer alan çoğu kavramı radikalleşme sürecini açıklamaktadır.

Bireylerin neden aşırıcı davranışlara başvurduğunu anlamak başarılı terörizmle mücadele ve şiddeti önleme çabaları için bir anahtardır. Bu nedenle, radikalleşme üzerine yapılan araştırmaların - bir bireyin politik, ekonomik, dini ya da sosyal hedeflerine ulaşmak için şiddet kullanımını teşvik eden bir ideolojiyi benimsediği psikolojik, duygusal ve davranışsal süreçler - son yıllarda yaygınlaşması şartı değil. Bu süreçte araştırmacılar, muhtelif yapısal[4], grup temelli[5] ve bireysel düzeyde[6] bir mekanizmalar bütününi siyasi aşırıçılığın potansiyel sürükleyicileri olarak açıklamışlardır. Bu mekanizmaların radikalleşmeyi anlamada önemli oldukları su götürmezse de tek başlarına aşırıçılığın birçok durumunu açıklamada yeterli nedensel izahı vermemektedirler. Buna karşılık radikalleşmeyi inceleyen araştırmacılar, aşırıçılık kavramının, içerisinde aşırıcı sonuçları oluşturan çoklu faktörlerin birlikte işlediği karmaşık bir nedensel süreçler bütünü olarak ele alınmasını önememektedirler.[7] Ancak bu doğrultudaki bilişsel araştırmaları ilerletme çabaları üç adet kayda değer ontolojik ve metodolojik eksiklik dolayısıyla güçleşmektedir.

İlk olarak, radikalleşmeyi karmaşık geçiş yolları bağlamında tasavvur etmekten önce aşırıçılık üzerine çalışmalar, bu kavramı basit doğrusal (linear) süreç modellerinin gelişimi ile veya aşırııcılarda ortak olduğuna inanılan bilişsel, duygusal ve davranışsal özellikler ile anlaşılabilir bir kavram olarak ele almaktadırlar.[8] Araştırmalar, bu modellerin birçok aşırııcının radikalleşme gidişatlarını açıklamaya çalışırken aynı zamanda yanıtıcı radikalleşme profillerinin yaygınlaşmasına da katkıda bulunduğunu göstermektedir.[9]

İkincisi, radikalleşme araştırması radikalleşme süreçlerinin ne kadar iyi açıklandığı hakkında hüküm vermeyi zorlaştıran anahtar teorik önermelerin kesin deneysel sınamalarına odaklanılmaktadır.[10] Bunun yerine, çoğu teori sınırlı vakaya dayalı kanıtlar ile desteklenmektedir ve birçok araştırmacı çalışmalarında uygulanan vaka seçim kriterlerinden yapılan çıkarımlara atıfta bulunulmaktadır. Bir dönem boyunca veri kısıtlılıkları radikalleşme hakkındaki argümanları kesin olarak değerlendirmeyi zorlaştırmıştır. Ancak araştırma alanı geliştikçe veri boşluğu da önemli ölçüde kapanmıştır. Mahkeme dokümanına, röportaj dokümanlarına ve diğer önemli bilgi kaynaklarına erişimin artmasıyla aşırıçılık hakkındaki bazı veri setleri[11] artık mevcuttur. Ancak bu gelişmelere rağmen radikalleşme araştırmalarının büyük bir kısmı teorik olarak kalmıştır ve saha, politika önerilerine ya da yeni araştırmalara temel teşkil edecek nispeten az sayıda güçlü sonuçlar ortaya çıkmıştır.[12]

Son olarak, radikalleşme çalışmalarındaki şiddet eğilimli bireylerin aşırı temsilinden kaynaklanan örneklem yanlılığı aşırıçılık üzerine en iyi bilinen açıklamaların çoğunu çürütmektedir.[13] Örneğin, radikalleşmedeki "bireysel önemlilik arayışı" teorisi intihar saldırılarını gerçekleştiren ya da gerçekleştirilmeye niyet eden bireyleri incelemektedir ve stajyerin, kendi toplulukları içindeki ortak statü ihtiyaçlarına vurgu yaparak bu sonuçları açıklamaktadır.[14] Ancak şiddet eğilimli olmayan radikaller topluluğunda kişisel ehemmiyete olan ihtiyacın daha az yaygın olup olmadığını değerlendirmeden bunun şiddet eğilimli inançlardan şiddet eğilimli davranışlara doğru gelişimde - şayet varsa - nasıl bir nedensel role sahip olduğunu söylemek zordur.[15] Dahası, bir örnek olarak şiddet eğilimli aşırıcıları inceleyen çalışmalar, birinin doğal olarak diğerini meydana çıkardığını farz ederek inanışlar ve davranışlar arasındaki karmaşık ilişkiyi olduğundan daha önemsiz lanse etme eğilimindedirler.[16] Yine de şiddeti savunan görüşleri benimseyen bireylerin çoğunun bunlar üzerinde etki etmeyeceği konusu genel olarak kabul edilmektedir.[17] Sadece şiddet eğilimli aşırııcılara bakan çalışmalar neden inanışların bazı durumlarda davranışlarla uyduğunu ancak bazı durumlarda uyumadığını tamamen açıklayamamaktadırlar.

Bu makale bu eksikliklere değinmeye ve aşırıçılık çalışmasında ontoloji ve metodolojiyi sıralayarak radikalleşme araştırmalarını ilerletmeye çalışmaktadır. Biz radikalleşmeyi, çapraşık geçiş yollarının ve çoklu sonuçlara yol açan nedensel mekanizmaların eşsiz konfigürasyonlarının bir bütünü olarak düşünmekteyiz. Eğilimlerin neticelerinin gerekli ve yeterli nedenlerini araştırmanın bir yöntemi olan bulanık küme teorisini / Karşılaştırmalı Nitel Analizi (fs/QCA) ve şiddet eğilimli ve şiddet eğilimli olmayan aşırııcılardan oluşan bir örneği kullanarak beş öne çıkan radikalleşme araştırmasından ileri gelen mekanizmaların şiddet içeren aşırıçılığa giden farklı geçiş yollarını oluşturmak için nasıl bir araya geldiğini göstermekteyiz. İstenen sonuçların gerekli ve yeterli nedenlerini araştırma yöntemi olan bulanık küme teorisini / Karşılaştırmalı Nitel Analizi (fs/QCA) ve şiddet içeren ve içermeyen aşırııcılardan oluşan bir örneği kullanarak beş önemli radikalleşme araştırması geleneğinden gelen mekanizmaların şiddete varan aşırıçılığa giden farklı geçiş yollarını oluşturmak için nasıl bir araya geldiklerini göstermekteyiz.[18]

Edindiğimiz sonuçlar, hem toplu mağduriyet algısı hem de bireyin bilişsel çerçevelerindeki kaymanın birçok geçiş yolunda mevcut olduğunu ve şiddet içeren aşırıçılık için neredeyse gerekli koşullar

olarak rol oynadığını göstermektedir. Bu koşullar şiddete giden sekiz yeterli geçiş yolunu meydana çıkaran psikolojik, duygusal, maddesel ve grup temelli mekanizmalar bütününden oluşmaktadır. Bunların içerisinde bireysel seviyede psikolojik savunmasızlık, belirli topluluklar ya da gruplar tarafından yoğun fark edilme ihtiyacı ve grup yanlılıkları ile ilgili mekanizmaları oluşturan geçiş yolları bizim örneğimizdeki şiddet içeren aşırıcılık vakalarının çoğunu açıklamaktadır.

Argümanlarımız beş bölüme halinde ortaya konmuştur. İlk olarak, kendine münhasır radikalleşme geçiş yollarını oluşturmak için bir araya gelebilecek radikalleşme mekanizmaları bütününi tanımlayacak beş önemli radikalleşme araştırma programını - bireysel düzeyde psikolojik modeller, grup düzeyinde sosyal kimlik modelleri, eleman temin modelleri, toplumsal hareket modelleri ve fayda/maliyet modelleri - gözden geçirmektedir. İkinci olarak, literatürün aydınlatıldığı kilit mekanizmaları temsil eden on kavramsal yapının ana hatlarını belirlemekte ve fs/QCA analizimizin temelini oluşturmaktayız. Üçüncü olarak, şiddet içeren aşırılığa giden kendine münhasır geçiş yollarını tanımlamak için kullandığımız verileri ve fs/QCA tekniklerini detaylandırmaktayız. Dördüncü olarak, gerekli ve yeterli nedensellik için yapılan sınamalarımızın da dâhil olduğu geçiş yollarının sonuçlarını mütazake etmekteyiz. Son olarak, hem teoride hem de pratikte analizimizin sonuçlarını elde etmekteyiz.

Aşırılığa Giden Geçiş Yolları

Aşırıcı şiddete yol açan karmaşık geçiş yollarını tanımlamak için ilk olarak güntüme kadar gelen radikalleşme teorilerini ilgili araştırma programlarına göre gruplandırmaktayız ve her bir bakış açısı ile vurgulanan nedensel mekanizmaları - bağımsız değişkenleri bağımlı değişkenlere bağlayan nedensel süreçlerdeki bağlantılar[19] - açıklamaktayız. Her bir bakış açısından edindiğimiz nedensel mekanizmaları açıklamalarına geçmeden önce aşağıda beş araştırma programını - bireysel düzeyde psikolojik radikalleşme modelleri, grup düzeyinde sosyal kimlik modelleri, grup düzeyinde eleman temini teorisi, toplumsal hareket teorisi ve fayda/maliyet modelleri - kısaca gözden geçireceğiz.

Bireysel Düzeyde Psikolojik Modeller

Psikolojik radikalleşme modelleri bireylerin aşırılığa başvurmalarında onları motive eden karmaşık bilişsel ve duygusal süreçleri vurgulamaktadır.[20] Özellikle aşırıcılık çalışan psikologlar, sıklıkla ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerindeki kimlik arayışı davranışının türleri olan bilişsel ve duygusal savunmasızlıkların önemini vurgulamaktadırlar.[21] Kişisel bir kimlik için bir araştırmayı tanımlamak veya bir savunmasızlık ya da azaltılmış kişisel öz saygı algısının istisinden gelmek için bireyler kendilerinden daha büyük bir nedenle topluluk üyeliğine veya kimliğine değer verir ve anlam yüklerler.[22]

Aşırılığın psikolojik modelleri arasında önemli olan, “önemli olmak, biri olmak, saygı görmek arzusu” olarak tanımlanan aşırıcıların önem arayışının aktivasyonu ile motive olduğunu öne süren kişisel önem arayışı teorisi[23]. Belki de bütün insanlar benzer şekilde motive olurken Kruglanski vd. bir sosyalleşme ve uygulama sürecinin takip ettiği eksik olan bir önemlilik algısını kazanmak (ya da yeniden kazanmak) için uygun bir araç olarak terörizmin kullanılmasını ifade eden ideolojik bir bileşenin varlığını varsayar.[24] Ket vurulmuş arzular / hırslar ya da iş kaybı gibi kişisel mevzular önemlilik duygusunun kaybına neden olabilirken oldukça sıklıkla çocuklukta yaşanan istismar veya aile tarafından terk edilme gibi travmatik deneyimler önemlilik algısının gelişmesinde rol oynamaktadır.[25]

Sosyal Kimlik Modelleri

Radikalleşmede sosyal kimlik modelleri insanların kimlik gruplarına üye olmalarının onların sosyal hayatı nasıl algıladıkları, gördükleri ve düşündüklerine, kendileri hakkında nasıl hissettiklerine ve belki de en önemlisi nasıl davrandıklarına olan etkisini vurgulamaktadır.[26] Sosyal kimlik teorisi için özellikle önemli olan, kimlik gruplarının üyelerine o gruba diğer sosyal kategorilerden ayrılan normlar ve değerler sunduğu ve belirli sosyal topluluklarda ve durumlarda nasıl düşünmeleri ve davranmaları gerektiği hakkında ipuçları sunduğu yönündeki fikirdir.[27] Kimlik gruplarındaki liderler normların ve değerlerin oluşturulmasında önemli birer parçasıdır çünkü liderler sıklıkla hangi davranışların kabul edilebilir pratikler olduğunu yanı sıra gruba üyelik için hangi karakterlerin gerekli olduğunu tanımlamaktadırlar.[28]

Her daim bireyler çoklu kimlik gruplarındaki üyeliklerini sürdürürlerken sosyal kimlik teorisi, grubun gerçek veya algısal bir tehditle karşılaşması durumunda belirli bir kimlik topluluğunun önemini arttırdığı öne sürmektedir.[29] Bu dönemlerde bireyler etkili grup üyelerinin talimatlarını takip ederek ve grup normlarına sıkı sıkıya bağlı kalarak içinde buldukları grubu savunmaya çalışırlar. Ancak radikalleşmede sosyal kimlik teorileri artan grup bağlılığının, grup kutuplaşması[30], ortak grup düşüncesi[31], grup içi/grup dışı taraflılıklar[32], sorumluluk dağılımı[33] ve kurallara riayet etme[34] gibi üyeleri gitikçe artan aşırı inançlara veya aşırı davranışlara sevk eden tehlikeli taraflılıkları doğurabileceğini öne sürmektedirler.

Grup Temelli (Eleman) Temin Teorisi

Eleman temin yaklaşımları aşırıcı organizasyonlara ya da radikal sosyal ağlara ve bunların kendi siyasi arzularını destekleyecek alımlar yapma çabalarına odaklanmaktadır. Örneğin, Gerwehr ve Daly radikalleşmenin temelde aşırıcı grupların eleman temin süreçleri ve ikiye bölünmüş bir sistem ile birbirine bağlanan iletişim stratejileri ile hareket ettiğini farz etmektedir.[35] İlk boyut, aşırıcılar ve onların gruba aldıkları üyeler arasında bire bir etkileşimler veya halka açık toplantılar aracılığıyla etkileşimlerin oluşabileceği umumi/özel boyuttur. İkinci boyut – yakın/aracı - aşırıcıların ve gruba alınan üyelerin fiziksel etkileşimlerden anonim çevrimiçi iletişime kadar irtibat kurabilecekleri sayısız yolu ifade etmektedir.

Bu noktada, gruba alımın etkili olabilmesi için mesajların dinleyicinin kültürel, sosyal ve kişisel durumlarına göre şekillendirilmesinin önem arz ettiği belirtilmelidir. Bu nedenle gruba alım perspektifi ağırlıklı psikolojik ve fiziksel zayıflıklar (örneğin, bireysel veya toplumsal krizlerle bağlantılı zihinsel travmalar) vurgulayan yaklaşımlardan yararlanmaktadır. Bilhassa üye alım modelleri grupların ya da ağların bireyleri, güçlü sosyal bağlar, bir topluluk içindeki statü ve gelişmiş bir öz değer algısı gibi pozitif mükâfâtlar sunarak nasıl aşırılığa çektiklerini vurgulamaktadır.[36]

Sosyal Hareket Teorisi

Sosyal hareket teorisini radikalleşme çalışmalarına uyarlamaya yönelik son dönem teşebbüsleri aşırıcı kurguların ve ortak dert algısının oluşturulmasında belli bireyleri aşırıcı davranışlara nasıl yönlendirdiğini göstermektedir.[37] Radikalleşmedeki sosyal hareketin açıklanmasında kilit olan, aşırıcı grupların ve onların liderlerinin, olaylara anlam kazandıran, kolektif beklentilerin şekillenmesine yardımcı olan ve eylemlere yön veren kolektif eylem çerçevesi oluşturulmasında oynadıkları rollerdir.[38]

Örneğin, Quintan Wiktorowicz’in İngiltere’deki İslami radikalleşme üzerine yaptığı çalışma dini belirsizliklerden mustarip olan veya ayrımcılık kurbanı olan bireylerin aşırıcı gruplar tarafından yayılan kolektif eylem çerçevelerini benimseme noktasında daha büyük bir risk altında olduğunu öne sürmektedir. Sıklıkla köklerini dinden veya ortak tarihten alan bu çerçeveler bireylerin derinlerini nasıl yorumladıklarını etkilemektedir. Bunun içerisinde suç atfetme ve düzeltici eylemlerin reçetesi de yer almaktadır.[39]

Fayda/Maliyet Modelleri

Bu modeller aşırıcıların karar verme süreçleri bakımından aşırıcı olmayanlardan farklı olmadıkları ve bireysel radikalleşmenin, eylemden önce alternatif stratejilerin maliyetlerinin ve faydalarının tartıldığı rasyonel seçimlerin ürünü olduğu varsayımına dayanmaktadır. Aşırıcı davranışlar maliyetleri en aza indirirken potansiyel faydaları en üst seviyeye çıkarmak için belirlenmektedir.[40] Örneğin Martha Crenshaw maddi olan veya maddi olmayan kazançların, bireylerin aşırıcı faaliyetlerden elde edilen kazançların ağır maliyetleri (örneğin, ölüm, hapis cezası, toplumdaki tecrit edilme) aşacağı konusunda ikna edilmesiyse radikalleşme sürecinde önemli bir rol oynayabileceğini öne sürmektedir.[41] Ayrıca sosyal çevre, grup temelli kuralların ve normların benimsenmesi vasıtasıyla teşviklerin işe yaraması bakımından bir rol oynamaktadır.[42]

Kavramsal Yapılar

Bu araştırma programlarında dikkatle yaptığımız bir inceleme sayesinde - radikalleşmeyi yürüten şartlar ileri sürülen - 71 rastlantsal mekanizma[43] tespit ettik.[44] Her bir mekanizmayı doğrudan test etmeye çalıştırmak bunları kendi kavramsal benzerliklerine göre tertiplemeyi ve en üst seviye kavramsal yapılan radikalleşmeye giden geçiş yolları boyunca kritik kavşaklar olarak düşünmeyi tercih ettik. Bu yaklaşımın iki temel sebebi bulunuyor. Birincisi, radikalleşme teorileri tarafından detaylandırılan mekanizmalarda teorilerin ilgili güçlü ve zayıf yönlerini muhakeme etmeyi zorlaştıran önemli ölçüde tematik örtüşmeler bulunmaktadır. Farklı bakış açıları tarafından ortaya atılan mekanizmaların çoğu radikalleşmenin benzer psikolojik, duygusal ve davranışsal yönlerini yakalamaya çalışmaktadır. Bunun anlamı, bir mekanizmayı doğrulayan bir bulgunun diğerlerini de doğrulayacağını muhtemel olduğudur. İkincisi, bu yaklaşım, mantıksal tutarlılığı ve makul düzeyde sadeliği sağlarken radikalleşme sürecinin iç karmaşasını yakalamamızı da sağlamaktadır.

Tanımladığımız on adet yapının her birini oluşturan nedensel mekanizmalar Tablo 1’de listelenmiştir. Kavramsal yapıları oluşturan temel nitelikleri bakımından farklılık göstermektedirler; ancak aynı zamanda birbirleriyle derinleşmesine bağlıdır ve bazı örtüşen mekanizmalar içermektedirler.[45] Örneğin kişisel bunalım ve psikolojik savunmasızlık yapıları yakından ilişkilidir, çünkü bunalımlar genellikle bireyleri aşırıcı kurgulara karşı daha açık hale getiren zayıflıklar yaratmaktadır. Ancak bunlar radikalleşme sürecinin farklı kısımlarını yansıttıkları için onları radikalleşmeye giden geçiş yollarında farklı yapılar ya da benzersiz noktalar olarak düşünüyörüz. Psikolojik zayıflıklar radikalleşme sürecinin başlangıcında bireylerin bilişsel durumlarını yansıtırken kişisel bunalım bireylerin yaşanmış deneyimlerini yansıtmaktadır. Aşağıda on kavramsal kategorinin her birini kısaca gözden geçireceğiz.

Table 1. Conceptual constructs.

Psychological rewards	Material Rewards	Personal Crisis	Community Crisis	Recruitment
A.1: Significance restoration A.2: Individual significance gain A.3: Social significance gain A.4: Group prestige A.5: Uncertainty relief A.6: Heroism A.7: Individual recognition A.8: Emotional rewards A.9: Moral rewards	B.1: Paradise B.2: Status B.3: Material Reward	C.1: Economic crisis C.2: Socio-cultural crisis C.3: Personal crisis C.4: Crisis-driven cognitive opening C.5: Emotional distress	D.1: Collective crisis situation D.2: External threat D.3: Political crisis D.4: Cognitive opening D.5: Imminent existential threat	E.1: Public, proximate E.2: Public-mediated E.3: Private-proximate E.4: Private-mediated
Cognitive Frame Alignment F.1: Frame alignment F.2: Indoctination F.3: Authority of frame articulator F.4: Empirical evidence F.5: Universal truth F.6: Incremental learning F.7: Individual learning F.8: Forming interpretive frames F.9: Framework exclusivising F.10: Rules directed redesigning	Psychological Vulnerability G.1: Humiliation G.2: Helplessness G.3: Socially based significance loss G.4: Group boundaries G.5: Uncertainty G.6: Emotional distress G.7: Cultural disillusionment G.8: Anomie G.9: Broken family G.10: Loose family G.11: Lack of affection from parents G.12: Loose community relations G.13: Dependent personality G.14: Socio-cultural crisis	Physical Vulnerability H.1: Physical distress H.2: Material distress H.3: Family dysfunctionality H.4: Community dysfunctionality H.5: Economic crisis	Group Norms I.1: Leadership prototypicality I.2: Leadership importance I.3: Leadership norms I.4: Black sheeping I.5: Rule compliance I.6: Leader legitimacy I.7: Uncertainty relief	Group Biases J.1: Group influence J.2: Groupthink J.3: External threat J.4: Typicality threat J.5: In-group/out-group bias J.6: Dehumanizing rhetoric J.7: Diffusion of responsibility J.8: Social isolation J.9: Interpretative frameworks

Tablo 1 - Kavramsal Yapılar

Kişisel Bunalım

Kişisel bunalımlar, bireyler tarafından yaşanan bireysel istikrarsızlığa yol açan yoğun sorun, zorluk ya da tehlike ile nitelendirilen deneyimlere işaret etmektedir. Bazı önemli radikalleşme perspektifleri kişisel bunalımlardan kaynaklanan istikrarsızlığın bazı bireyleri radikalleşmeye karşı savunmasız hale getirdiği kansındadır.[46] Özellikle eleman temin modelleri “herkese uyan” bir alım stratejisi bulunmamakla birlikte kişisel bunalımlar yaşayanların sosyal yükselme gibi gösterilen temin aşamalarına karşı özellikle daha savunmasız olabileceklerini öne sürmektedirler.[47] Buna ek olarak sosyal hareket modelleri kişisel bunalımları takip eden istikrarsızlığın, daha aşırı kurgularla uyumlu hale gelmesi için kişinin inanç sisteminin değişebileceği bilışsel bir açılımı getirdiğini öne sürmektedir.[48]

Topluluk Bunalımı

Kişisel bunalıma benzer olarak topluluk bunalımı, sıklıkla bir topluluğun içinde istikrarsızlık yaratan yoğun sorun, zorluk ya da tehlike duygularının kolektif haline işaret etmektedir.[49] Ancak kişisel bunalımların aksine topluluk bunalımları topluluğun üyeleri tarafından geniş çaplı olarak paylaşılır. Bu da grup dinamikleriyle ilgili psikolojik ve iletişimsel süreçlere (bkz. aşağıdaki grup yanlısamları ve normlar) yol açmaktadır. Yukarıda gözden geçirilen teorilerin hepsi topluluk bunalımlarının, içinde önemlilik arayışının[50], sosyal kimlik modellerinin[51], eleman temin modellerinin[52], sosyal hareket modellerinin[53] ve fayda/maliyet modellerinin[54] yer aldığı radikalleşmenin önemli birer habercisi olduğuna vurgu yapmaktadır.

Psikolojik Kırılganlık

Psikolojik kırılganlık, bir insanın benlik algısını tehdit eden ve kimlik meseleleri ya da bir topluluğa üyelik konusunda belirsizlik yaratan bilişsel ve duygusal niteliklere işaret eder. Dolayısıyla psikolojik kırılganlıklar bireyleri aşırı kurgulara karşı daha açık hale getirmektedir.[55] Psikolojik perspektifler en çok dikkati radikalleşme süreçlerindeki[56] kırılganlıkların nedensel rolüne verirken söz konusu mekanizma aynı sosyal kimlik modellerinde[57], eleman temin modellerinde[58] ve sosyal hareket modellerinde[59] de mevcuttur.

Psikolojik Mükâfatlar

Psikolojik mükâfatlar, radikal inanışlarla benimsenen ve/veya radikal davranışlara başvurularda elde edilen veya elde edileceğine inanılan bilişsel ve duygusal faydalara işaret etmektedir.[60] Bu bilişsel ve duygusal faydaların bir insanın benlik algısına olumlu etki ettiği düşünülmektedir.[61] Yukarıda incelenen perspektiflerden üç tanesi psikolojik mükâfatların, içerisinde önem arayışını[62], sosyal kimlik modellerini[63] ve (sınırlı) fayda/maliyet modellerini[64] barındıran radikalleşme sürecinde önemli dinamikler olduğunu ileri sürmektedir.

Fiziksel Kırılganlık

Bir bireyin işsiz kalması ya da gıda ve barınma ihtiyacını karşılayamaması halinde ortaya çıkan türde eleman temin modelleri, özellikle de bu gruplar grup üyeliğinin bir getirisi olarak maddi mükâfatlar sunan bir kurgu geliştireyorsa, aşırı grupların temin çabalarını artırabilecektir.[65] Hem grup temelli üye temin hem de fayda/maliyet modelleri fiziksel kırılganlıkların radikalleşme süreçlerinin önemli bileşenleri olabileceğini ileri sürmektedir.

Maddi Mükâfatlar

Maddi mükâfatlar, fiziki veya gerçek ya da birey tarafından fiziki veya gerçek olarak algılanan teşvik ya da faydaları ifade etmektedir. Eleman temini[66], fayda/maliyet[67] ve sosyal hareket[68] perspektifleri bazı bireylerin maddi mükâfat alacaklarına, onların gelecekte maddi mükâfatlar kazanmasını sağlayacak bir çeşit statüye sahip olacaklarına ya da cennete (bireylerin şehit olduklarında gittikleri öteki dünyada bir yer) gideceklerine inandıkları için radikal davranışlara başvurduklarını savunmaktadır.

Eleman Temini

Eleman temin modelleri birçok bireyin kendi radikal inanışlarını pekiştirmek ve radikal davranışlara dâhil olmaları için ihtiyaç duyulan kaynaklara sahip olmak için aşırı gruplara ulaşmaları gerektiğini öne sürmektedir.[69] Bu yapı, çevrimçi topluluklara katılmak gibi daha anonim iletişim şekillerinin yanı sıra kişisel ve doğrudan ilişkiler vasıtasıyla ortaya çıkan aşırı gruplara ya da ağlara temini içermektedir.

Grup Yanlılığı

Grup yanlılığı, içerisinde kişilerin parçası oldukları ya da olmak istedikleri sosyal grubu (ırkç/etnik gruplar, aşırı gruplar vb.) parçası olmadıkları bir grup (dış grup olarak nitelendirilmektedir) karşısında desteklediği kavrayış kalıplarına (inanışlar, değerler vb.) işaret eder. İç gruplar daha kendilerine özgü hale geldikçe ortak grup düşüncesi ve sorumluluğun dağıtılması gibi ortak yanlılık mekanizmaları yerleşir. Bu da dış gruplara karşı şiddetin kullanılmasını haklı çıkaran bireysel inanışlara aşırı bir kaymaya neden olmaktadır. Birçok radikal davranışın aşırı gruplar tarafından veya bu gruplar adına gerçekleştirildiği düşünüldüğünde grup yanlılığının radikal davranışları arttıran itici güç olduğuna inanılmaktadır.[70] Grup yanlılıkların sosyal kimlik ve psikolojik perspektifler tarafından ortaya çıkarılan radikalleşmenin açıklanmasında merkezi bir rol oynamaktadır.

Grup normlarının tebliği

Sosyal kimlik perspektifleri radikal inanışlar edinmeyi ve radikal davranışlara girmeyi onaylayan iletişimin ortaya çıkmasının radikalleşme sürecinin bir parçası olduğunu iddia etmektedir. Özellikle liderlik sosyal kimlik modelleri grup inanışları, değerleri ve mütakip eylemler hakkındaki mesajların çoğunun muhtemelen grup liderlerinden geldiğini ve grubun prototip üyeleri olan grup liderlerinin muhtemelen daha ikna edici olduğunu savunmaktadır.[71] Benzer biçimde eleman temin modelleri mesajın eklemleyicisinin (artikülâtör) algılanan meşruyetinin bir insanın aşırı inanışlar edinmesine ve radikal davranışlara başvurmaya etki etmesinin muhtemel olduğunu öne sürmektedir.

Bilişsel Çerçeve Dizilimi

Sosyal hareket perspektiflerinden yararlanılarak, bilişsel çerçeve dizilimi bir bireyin radikal inanışlar oluştururken maruz kaldığı öğrenme süreçlerini ifade etmektedir.[72] Bu kavram köklerini, insan davranışlarının kavranmasının öngörülebilir olduğu sosyal psikolojideki teoriden ve de bulgulardan almaktadır.[73] Radikalleşme sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkan bilişsel çerçevelerin yeniden oluşturulması temelde, insanların geçersiz bulgulara karşı algılarını azaltarak ve insanları siyasi emellere erişmek için şiddet içeren eylemlerin daha işe yarar ve belki de daha gerekli olduğuna ikna ederek onların dünyaya bakış şekillerini değiştirmektedir. Bilişsel çerçeve oluşumları genellikle etkili grup üyeleri tarafından grup normlarının tebliği edilmiş ile yakından ilişkilidir. Ne var ki yapılar birbirinden ayırılır, çünkü biri mesajların bir grup tarafından dağıtılması yanlıştırken diğeri bir bireyin bu kolektif eylem şekillerine adaptasyonunu yansıtmaktadır.

Yöntem

Şiddet içeren aşırılığa giden benzersiz geçiş yollarını tanımlamak adına ABD kökenli aşırı gruplara bir örnek olarak yaşam süreci hikâyelerini yazmak için süreç takip tekniklerini kullandık[74] Amacımız öne çıkan beş araştırma programından mekanizmaların şiddete varan sonuçlar doğurmak için nasıl bir araya geldiğini saptamak olduğundan analizimizde ABD kökenli aşırı gruplara odaklanarak incelediğimiz teorilerin dışında kalan kavramlar arası ve kültürel arası faktörlerin nedensel etkisini sınırlandırmaya çalıştık. Ayrıca, açık kaynak materyallerinden radikalleşme süreçleri hakkında daha fazla detaylı bilgiye erişebildiğimizden dolayı ABD’den bireyleri analiz etmeyi seçtik. Ancak aşağıda belirttiğimiz gibi gelecek araştırma çabaları benzer bir uluslar-arası çalışma

gerçekleştirerek radikalleşme süreçlerine faydalı kavrayışlar kazandırabilir. Vaka çalışmaları daha sonra bu beş araştırma programından çıkarılan 71 mekanizmanın varlığı için kodlandırılmıştır. Bu kodlar yukarıda detaylandırılan on adet kavramsal yapıdaki vaka üyeliğini belirlemek için kullanılmıştır. Son olarak nedensel gereklilik ve önerilen nedensel mekanizmaların şiddet içeren aşırıncılar topluluğuna üyelik için yeterli olan nedensel rastlantıları şekillendirmek için nasıl bir araya geldiklerini göstermek için bulanık küme teorisini/karşılaştırmalı nitel analiz yöntemini (fs/QCA) kullandık.

Vaka Seçimi

Halka açık kaynaklara dayanarak 1960 ve 2013 yılları arasında ABD’de radikalleşmiş 56 kişinin (31’i şiddete başvuran 25’i şiddete başvurmayan) hayat hikâyelerini derledik. Bu örnek nitelikleri iki sebepten dolayı seçtik. Birincisi, bu çalışma genel radikalizasyona geçiş yolları için ampirik desteği belirlemek ve sağlamak adına ilk girişimlerden biri olduğu için geniş bir zaman dilimini ve geniş bir ideolojik yelpazeyi kapsayan vakaları dâhil etmeyi tercih ettik. İkincisi, ABD kökenli aşırıncılara odaklanmamız göz önüne alınarak aşırıncı aşırı sol üzerindeki radikalleşme etkilerini yakalamak için zaman dilimini 1960 dönemine kadar uzatmayı tercih ettik. Bu kayıtlara ek olarak çalışmada yer alacak kişileri, arka planları ve eylemleri ile ilgili açık kaynaktan bilgi erişimi sağlanabilmesine göre seçtik. Son olarak, örnek vakalarının demografik açıdan ABD’de bulunan daha geniş bir aşırıncı popülasyonu temsil ettiğinden emin olmak için çaba sarf ettik. Araştırma, ABD’deki aşırıncıların üstün bir çoğunlukla (yaklaşık %90) erkek olduğunu, aşırıncı eylemlere katıldıkları dönemde yaşlarının 28-32 arasında olduğunu ve iyi eğitilmiş olduklarını göstermiştir. [75] Bizim örneğimizde %91 oranında erkek yer almaktadır, aşırıncı eylemlere katıldıkları ortalama yaş 31’dir ve içlerinde üniversiteye giden veya üniversiteyi tamamlayan bireyler çoğunluktadır.

Vaka Kodlama

Kodlayıcılar, MAXQDA Veri Analiz yazılımını kullanarak yaşam seyri geçmişlerini değerlendirmiş ve örneklerle mekanizmaların belirgin olduğu metinde ilgili kodları vermişlerdir. Tüm yaşam seyri geçmişleri güvenilirliği sağlamak adına iki kez kodlandırılmış ve sonrasında temizlenerek kademli proje araştırmacıları tarafından gözden geçirilmiştir.

Tablo 2. Kavramsal Yapıların Açıklamalı İstatistikleri.

Koşul	Mean	Std. Dev.	Vakalar
Kişisel Bunalmalar	0.69642	0.43227	56
Topluluk Bunalmaları	0.83482	0.32485	56
Psikolojik Kırılganlık	0.70535	0.37233	56
Psikolojik Mükâfatlar	0.66964	0.33108	56
Fiziksel Kırılganlık	0.49553	0.41640	56
Maddî Mükâfatlar	0.13839	0.30222	56
Eleman Temini	0.44196	0.47946	56
Grup Normları	0.49553	0.46649	56
Grup Yanlılıkları	0.78125	0.34738	56
Bilişsel Çerçeve Dizilimi	0.95982	0.15509	56
Şiddet İçeren Aşırıncılık	0.67857	0.35265	56

Tablo 2 kavramsal yapı kodlamasının tanımlayıcı istatistiklerini göstermektedir.

Bulanık Küme Teorisi/Karşılaştırmalı Nitel Analiz (fs/QCA)

Kodlandırılmış vaka çalışmaları fs/QCA (Bulanık Küme Teorisi/Karşılaştırmalı Nitel Analiz) teknikleri kullanılarak kodlanmıştır [76] Fs/QCA belirli sonuçları tayin eden geçiş yollarını oluşturan nedensel mekanizmaların kombinasyonlarını belirleme yeteneğinden dolayı seçilmiştir. Amacımız şiddet içeren aşırıncılığa giden çeşitli radikalleşme geçiş yollarını tanımlamak olduğuna göre fs/QCA’nın doğrusal regresyon (bağlanım) gibi nedensel olarak karmaşık olan olayların niteliklerini belirlemede daha az faydalı olan geleneksel istatistik yöntemlerinden daha uygun bir yöntem olduğunu savunmaktayız. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki net etkilerini izole etmeye çalışmak yerine geleneksel nitel yaklaşımlardaki genel bir yaklaşım olan fs/QCA, grupları kıyaslayarak ve bu grupların paylaştıkları ortak nitelikleri tanımlayarak nedensel ilişkiler kurmaktadır. [77] Örneğin, demokratik barış teorisi taraftarları fs/QCA’ya, çatışmayan ikililer grubunun üyesi olan tüm ülkelerin aynı zamanda demokratik kurumlara sahip olan ülkeler grubunun üyesi olduklarını göstermek için kullanabilir; bu yüzden de demokrasinin devletlerarası barışın önemli bir potansiyel nedeni olduğunu gözler önüne sermektedirler. [78] Fs/QCA gruplar arasındaki basit ilişkiyi tanımlamak için kullanılabilirken bir önceki örnekte olduğu gibi, daha yaygın olarak bir sonuç grubundaki vaka üyeliğinin çoklu nedensel faktörlerin birleşimi ile nasıl harekete geçtiğini göstermek için de kullanılmaktadır. [79]

Fs/QCA’da bir sonuç grubundaki vaka üyeliğini oluşturan nedensel koşullar üç arketipten biri olabilmektedir. Birincisi, bir koşulun sonuç için gerekli olması onun sonuç grubunun bir üyesi/parçası olması için bir vakada yer almak zorunda olduğu anlamına gelmektedir. [80] İkincisi, sonuç için nedensel bir koşulun yeterli olması, o koşulun bir vakada bulunması durumunda vakanın sonuç grubunun bir üyesi olacağı anlamına gelmektedir (sonuca başka, kavramsal olarak alakasız bir koşul sebep olabilecek olmasına rağmen). [81] Son olarak, nedensel koşullar istenilen bir sonucu ortaya çıkarmak için müştereken yeterli nedensel mekanizmaların benzersiz konfigürasyonunu oluşturmak için bir araya gelebilmektedir. [82] Nedensel birliktelikleri oluşturan bireysel nedensel koşullar bir sonucun ortaya çıkması için kendi başlarına ne gerekli ne de yeterlidirler. Aksine, ancak koşullar bir vakada bir araya geldikleri zaman o vaka bir sonuç grubunun bir üyesi olabilecektir.

Gerekli koşullar, yeterli koşullar ve nedensel birliktelikler hep birlikte bir vakanın bir sonuç grubunun üyesi olmak için kat edilebileceği farklı geçiş yollarını tanımlamaktadır. Fs/QCA’da araştırmacılar bir doğruluk çizelgesinin mantıksal minimizasyonu yoluyla belirli bir sonuca giden geçiş yollarını tanımlamaktadırlar. Doğruluk çizelgesinin satırları bir çalışmaya dâhil edilen nedensel koşulların tüm muhtemel mevcut bulunan/bulunmayan kombinasyonlarını temsil etmektedir. [83] Satırlar daha sonra inceleme altındaki olgunun/hadisinin yeterli açıklaması gibi görünen nedensel koşulların kombinasyonlarını geride bırakarak sonucu ortaya koyan en az bir vakanın açıklamasını yapmada başarısız olduklarında gerçeklik tablosundan çıkarılırlar. [84] Bu geçiş yolları için ampirik destek genellikle iki tanımlayıcı tedbirden ileri gelmektedir: uyumluluk/tutarlılık ve kapsam. Tutarlılık, yeterli ilişkiler için nedensel koşulun aynı zamanda sonucu ortaya koyduğu vakaların derecesini ölçerken gerekli koşullar içinse sonucun aynı zamanda nedensel koşulu da ortaya koyduğu vakaların derecesini ölçmektedir. [85] Bu skorlar 0 (yani belirlenmiş teorik sav ile tutarlı olmayan) ile 1 (belirlenmiş teorik sav ile tamamen tutarlı olan) arasında değişiklik göstermektedir. Gereklilik için yapılan testlerde 0.90 veya daha üzeri bir tutarlılık skoruna sahip koşullar sonuç için gerekli olarak düşünülebilirken yeterlilik testlerinde 0.80 ve üzeri tutarlılık skorları nedenin sonucun ortaya çıkmasında “çoğunlukla” yeterli olduğunun sinyallerini vermektedir. [86]

Kapsam, belirli bir çözüm yolu tarafından açıklanan istenilen bir sonucu ortaya çıkaran vakaların miktarını belirlemektedir. Çözüm yolları genellikle bir ya da daha fazla aynı nedensel koşulu barındırdığı için kapsam, bir çözüm yolunun kapsamına giren toplam vaka miktarı (ham kapsam) veya tek başına o çözüm yolunun kapsadığı kendine mahsus vaka miktarı (özgün kapsam) olarak düşünülebilir. [87] Kapsam aynı zamanda gerçekte fs/QCA analizleri ile açıklanan vaka miktarlarını ölçen tüm ortak çözüm yolları (çözüm kapsamı) için hesaplanabilir. [88]

Örneğimizde yer alan 56 vaka, teorik bir yaklaşım kullanılarak on nedensel koşula ve sonuç grubuna üyelik için uyarlanmıştır. Yukarıda tanımlanan teorik perspektifler tarafından önerilen nedensel mantığı hangi nedensel koşullar kombinasyonunun kavramsal bir gruba tam üyelik (skor 1) oluşturduğuna, hangi kombinasyonların grubun dışında olmaktan daha çok içinde bulunan bir vakanın göstergesi (skor 0.75) olduğuna, hangi mekanizmaların tamamen belirsizlikle (skor 0.5) ilişkilendirildiğine, bir vakanın grubun içinde olmaktan daha çok dışında olduğunu gösteren kombinasyonlara (skor 0.25) ve gruptan çıkarılmak için gerekliliklere (skor 0) karar vermek için kullandık. Örneğin psikolojik radikalleşme teorileri kimlik üzerindeki belirsizliklerin ya da birinin belirli topluluklar içerisinde bir bireyi aşırı kurgulara ve üye teminine daha açık hale getiren psikolojik savunmasızlıkların meydana çıkarmada oynadığı rolün kritik önemini vurgulamaktadır. “Psikolojik savunmasızlık” grubuna üyelik kavramını düzenlerken kimlik belirsizliğini söz konusu gruba üyelik için gerekli bir koşul olarak ele aldık. Bu nedenle bir vaka psikolojik savunmasızlık grubunda 0.5’ten büyük bir üyelik skorunu ancak aynı zamanda kimlik belirsizliklerini gösteren vakaların olduğu grubun bir üyesi olduğu konusunda net bir bulgu olması halinde alabilmektedir. Bu türde teori ile yapılan kalibrasyon şemasını kullanmayı seçmemizin nedeni numerik olmayan veriler kullanmamızdan ve sağladığı özel faydalardan ileri gelmektedir. Bilhassa bu şema araştırmacıları hangi mekanizmaların ya da mekanizma kombinasyonlarının grup üyeliği için gerekli ya da yeterli koşulları oluşturduğuna karar vermek için teoriyi ve asli vaka bilgisini kullanmaya zorlamaktadır. Bu nedenle bu şema, verilerde bulunan düzenlemelere dayanan kalibrasyon şemasındansa daha çok teori ile yapılan bir analiz imkânı sunmaktadır.

Tablo.3 - fs/QCA Kalibrasyon Şeması

Table 3. fs/QCA calibration scheme.					
Condition	0	.25	.5	.75	1
Psychological Rewards	No codes	Any single "A" code	Any two "A" codes	Any three "A" codes	Any four "A" codes
Material Rewards	No codes	B.1 + B.3 only	B.1*B.3 only	-	B.2 only
Personal Crisis	No codes	C.1 + C.2 only	C.1*C.2 only	C.4 only	C.3 + C.5+(C.4*(C.1 + C.2))
Community Crisis	No codes	D.3 only	D.4 only	D.1+(D.3*D.4)	D.2 + D.5+(D.1*D.3)+(D.1*D.4)
Recruitment	No codes	E.2 only	-	E.1 + E.4 only	E.3 only
Cognitive Frame Alignment	No codes	(-F.1*-F.2*-F.9*)(any one remaining "F" code)	(-F.1*-F.2*-F.9*)(any two remaining "F" codes)	F.1 + F.2 + F.9+(any three remaining "F" codes)	(F.1 + F.2 + F.9*)(any single remaining "F" code) +(-F.1*-F.2*-F.9*)(any four remaining "F" codes)
Psychological Vulnerability	No codes	~G.5*(any remaining "G" codes)	G.5 only	G.5*(any single remaining "G" code)	G.5*(any two remaining "G" codes)
Physical Vulnerability	No codes	H.1 + H.4 only	H.1*H.4 only	H.3*(H.1 + H.4)	H.2 + H.5+(H.3*H.1*H.4)
Group Norms	No codes	I.4 + I.5 + I.7	(I.4*I.5)+(I.4*I.7)+(I.5*I.7)	I.1 + I.2 + I.6 + I.3	(I.1 + I.2 + I.6 + I.3)*(I.4 + I.5 + I.7)+ (I.1*I.2) +(I.6*I.3)+(I.1*I.3)
Group Biases	No codes	~J.1*(any remaining "J" codes)	J.1 only	J.1*(any single remaining "J" code)	J.1*(any two remaining "J" codes)
Violent Extremism	Renunciation of the use of violence for political goals	Property damage but no violence against person(s)	Support for, but no direct participation in, violence	Intent to perpetrate violent act(s) against person(s)	Actual or attempted violence against person(s)

Legend: + = logical OR; * = logical AND; Bold = necessary condition; Italics = sufficient condition; ~ = Absence of condition; — = Score not applicable

Tablo.3 çeşitli araştırma programlarından alınan 71 mekanizmaya kavramsal gruplara üyelik oluşturmak için nasıl ağırlık verildiğini göstermektedir. [89] Örneğin bir vaka kavramsal kategoriye ait olarak tanımlanan mekanizmalardan herhangi birinde bulunduğu dair bir bulgu göstermemişse bu vaka tamamen “kişisel bunalımlar” grubunun dışında bir vaka olarak ele alınmıştır. Şayet bir vaka bir ekonomik veya sosyokültürel krizden ikisinde birden değil de ikisinden birinde bulunduğu dair bir bulgu göstermişse bu vaka, grubun içinde olmaktan çok dışında sayılmıştır (yani 0.25’lik bir skor). Her ikisinin de mevcut olduğu durumlarda vaka ne grubun içinde ne de dışında sayılmıştır (yani 0.5’lik bir skor). Bir vakada bir bireyin bir krizden ileri gelen bilişsel bir açılımı tecrübe ettiğine dair bir kanıt varsa o vakanın ekseriyetle grubun içerisinde yer aldığına karar verilmiştir (yani 0.75’lik bir skor). Son olarak, bir vakada bir bireyin kişisel, maddi olmayan bir kriz veya ciddi bir duygusal bunalım veyahut ekonomik ya da sosyokültürel krizlerden biri ile birleşen bir krizden ileri gelen bilişsel bir açılım yaşadığına dair bir bulgu görülmesi halinde o vaka grubun tamamen üyesi sayılmıştır (yani 1’lik bir skor).

Sonuç grubu - şiddete başvuran aşırı kişiler aşağıdaki şemaya göre düzenlenmiştir:

Yaralanma ya da ölümlerle sonuçlanması istenen eylemlere dâhil olan bireyler tamamen grup içerisinde sayılmıştır (yani 1’lik skor); yaralanma ya da ölümlerle sonuçlanması istenen eylemlere dâhil olmaya niyet eden, ancak yasal müdahaleler gerekçesi ile bunu yapmayı başarmamış olan bireyler ekseriyetle grup içinde kodlanmıştır (yani 0.75’lik bir skor); maddi olarak şiddet içeren eylemleri destekleyen, ancak kişisel olarak şiddet eylemlerine katılma niyeti göstermeyen bireyler tamamen muğlak olarak kodlanmıştır (yani 0.50’lik bir skor); ölüme ya da yaralanmaya sebebiyet verme niyeti olmayan yasa dışı eylemlere (örneğin vandallık, mala zarar verme vb.) dâhil olan bireyler ekseriyetle grup dışı olarak kodlanmıştır (yani 0.25’lik bir skor); ve öldürmeye ya da yaralamaya sebebiyet verecek eylemlerin aleyhine olan bireyler tamamen grup dışı olarak puanlandırılmıştır (yani 0’lik bir skor). [90]

Sonuçlar

Gereklilik Testleri

Herhangi birinin gereklilik için belirlenen 0.90 tutarlılık eşliğini geçip geçmediğine karar vermek için yukarıda tanımlanan ve sonuç (şiddet içeren aşırılık) ile ilişkili olan on nedensel koşulun grup ilişkilerini ölçtük.

Tablo.4 - Gereklilik Testleri

Koşul	Tutarlılık	Kapsama
Kişisel Bunalımlar	0.736842	0.717949
~Kişisel Bunalımlar	0.289474	0.647059
Topluluk Bunalımları	0.901316	0.732620
~Topluluk Bunalımları	0.138158	0.567568
Psikolojik Kırılganlık	0.782895	0.753165
~Psikolojik Kırılganlık	0.309211	0.712121
Psikolojik Mükafatlar	0.782895	0.793333

~Psikolojik Mükafatlar	0.328947	0.675676
Fiziksel Kırılganlık	0.348684	0.854839
~Fiziksel Kırılganlık	0.664474	0.623457
Maddi Mükafatlar	0.182411	0.903226
~Maddi Mükafatlar	0.835526	0.658031
Üye Temini	0.460526	0.707071
~Üye Temini	0.565789	0.688000
Grup Normları	0.513158	0.702703
~Grup Normları	0.506679	0.681416
Grup Yanlılıkları	0.802632	0.697143
~Grup Yanlılıkları	0.236842	0.734694
Bilişsel Çerçeve Dizilimi	0.960526	0.679070
~Bilişsel Çerçeve Dizilimi	0.046053	0.777778

Not: ~ = Koşulun hükümsüzlüğü. Gerekli koşul için eşik 0.90'dır.

Tablo.4'te gösterilen sonuçlar, iki koşulun - bilişsel çerçeve dizilimi ve topluluk bunalımı - bu eşiği geçmekte olduğunu ve şiddet içeren aşırıcılık için "yakın" gerekli koşullar olarak görülebileceğini göstermektedir.[91] Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki bilişsel çerçeve dizilimi yüksek düzeyde bir "önemsizlik" sergilemektedir; şöyle ki, söz konusu koşul, sonucun mevcut olmadığı vakaların yüksek bir oranında bulunmaktadır. Bu bulgu şartıcı değildir, çünkü bu ve diğer çalışmalara karşı temel savlardan biri yaygın olarak şiddeti meşrulaştıran aşırıcı inanışlar ile daha az yaygın olarak şiddet içeren aşırıcı davranışlar arasında sıklıkla uyumsuzluk olduğudur.[92] Bu nedenle bilişsel çerçeve dizilimi şiddet içeren aşırıcılığı mümkün kılan psikolojik değişiklikleri açıklamaya yardımcı olmaktadır bazı aşırıcıların şiddete başvururken bazılarının neden dâhil olmadığına yönelik katkı sağlayıcı bir açıklama yapmak açısından daha az yararlıdır. Öte yandan topluluk bunalımı bilişsel çerçeve diziliminden çok daha az önemsizlik sergilemektedir. Bu durum, topluluk bunalımlarının varlığının yalnızca şiddet içeren aşırıcılığı mümkün kılmakla kalmayıp kısmen de şiddet içeren aşırıcıların grubuna vaka üyeliğine yönelttiğini ortaya koymaktadır. Ancak sonuç topluluk bunalımının mevcut olmadığı iki vakada bulunmaktadır. Bu da şiddet içeren aşırıcılığın kolektif kurbanlık algılarının yokluğunda ortaya çıkabileceğini düşündürmektedir. Bu sebeple topluluk bunalımı en iyi şekilde şiddet içeren aşırıcılık için "yakın" gerekli koşul olarak görülmektedir.

Yeterlilik Testleri

Sonuç grubuna giden yeterli geçiş yollarını oluşturan nedensel kombinasyonları belirlemek için yukarıda tanımlanan tüm nedensel yapıların mantiken mümkün kombinasyonlarını temsil eden 512 dizini içeren bir gerçeklik tablosu oluşturduk.[93] 19 sırayı en son mantıklı minimizasyon için bırakarak çalışmaya dâhil edilen şiddet içeren 35 aşırıcılık vakasından en az bir tanesi için yeterli açıklamalar yapmada başarısız olan tüm sıraları gerçeklik tablosundan çıkardık. Hangi dizinlerin şiddet içeren aşırıcılık için yeterli şartları oluşturduğuna karar vermek için 0.80 net tutarlılık kesitini kullandık. Bu karar, gerçeklik tablosu net tutarlılık skorlarında hiçbir doğal kırılma göstermediği noktadaki dikkatli incelemeden sonra verilmiştir.

Gerçeklik tablosunun mantıksal minimizasyonunun sonuçları Tablo.5'te gösterilmektedir. Şiddet içeren aşırıcılığı gösteren vakaların önemli bir oranının yeterli geçiş yollarının kapsamına girdiğini ve yeterlilik iddialarının güçlü bir biçimde desteklendiğini vurgulayacak şekilde, yapılan analiz genel olarak 0.55'lik bir genel kapsam skoruna ve 0.91'lik bir tutarlılık skoruna sahiptir. Yapılan işlem bize şiddet içeren aşırıcılığı açıklamak için yeterli sekiz adet geçiş yolu vermiştir. Ancak bu yollardan beş tanesi aynı temel koşulları - topluluk bunalımları, psikolojik savunmasızlık ve psikolojik mükafatlar - paylaşmaktadır ve aynı geçiş yolunun varyasyonları olarak görülebilmektedir.[94]

1a - 1e Geçiş Yolları

Analizimiz ile tamamen açıklanan şiddet içeren 20 adet aşırıcılık vakasından 17'si (%85'i), topluluk bunalımları, psikolojik savunmasızlık ve psikolojik mükafatların temel koşullarını paylaşan 1a-1e geçiş yolları ile açıklanmaktadır. Bu geçiş yolları bireysel psikoloji ve sosyal kimlik araştırmacıları tarafından öne sürülen radikalleşme süreçlerini yansıtmaktadır. Şiddet içeren aşırıcı gruba üyelik oluşturmak için temel koşulların ya kişisel bunalımlarla ya da grup yanlılığı ile birleşmesi gerektiğine vurgu yapmak önemlidir. Üç koşulun - fiziksel savunmasızlık, grup normları ve üye temini - beş geçiş yolunun genelinde bulunması, bulunmaması ya da uyumluluğu değişkenlik göstermektedir ve şiddet içeren aşırıcıların grubuna üyelikte gereksiz olarak düşümlenebilir. Bu geçiş yolları

hakkında önemli olan temel koşulların şiddet içeren aşırı gruba üyeliği yönlendirmede kişisel bunalımlarla veya grup yanlılıklarıyla nasıl etkileşime girdiğini anlamaktır.[95]

Path	P. Crisis	C. Crisis	P. Vuln.	P. Rew.	Phy. Vul.	M. Rew.	Recruit.	G. Norms	G. Biases	C. Frame	Raw Coverage	Unique Coverage	Consist.	Cases
Path 1a	●	●	●	●	●	○	○	○	○	○	.118421	.039474	1.00000	5
Path 1b	●	●	●	●	●	○	○	○	○	○	.184211	.032895	.965517	8
Path 1c	●	●	●	●	○	○	○	○	○	○	.105263	.052632	.842105	3
Path 1d	●	●	●	●	○	○	○	○	○	○	.085526	.026316	.812500	4
Path 1e	●	●	●	●	○	○	○	○	○	○	.164474	.085526	.892857	7
Path 2	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	.039474	.032895	1.00000	1
Path 3	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	.019737	.019737	1.00000	1
Path 4	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	.065789	.065789	.833333	2

Tablo 5. Gerçekler Tablosunun Sonuçları

Çözüm Kapsamı: .552632

Çözüm Tutarlılığı: .913043

= Koşulun Varlığı

= Koşulun Bulunmaması

Not: Boş hücreler "dikkate alınma" ile eşittir. Bilişsel Çerçeve Dizilimi gerekli bir koşuldur ve bu nedenle bulank gerçeklik tablosuna dahil edilmemiştir. Buraya yalnızca varlığının her geçiş yolunda gerekli olduğunu hatırlatmak için dahil edilmiştir.

Bu geçiş yolları boyunca bireysel hassasiyetler, daha sonrasında aşırı kurgularda yön bulan ve benzer düşüncedeki bireylerle yoldaşlık etmeyi anlamlı bulan bireylerdeki kimlik arayan davranışları fitilleyerek nedensel etkiyi kullanmaktadır. Buna karşın bireysel düzeydeki psikolojik değişkenlerin izole bir tutum sergilemediği açıktır.

Radikalleşmede sosyal kimlik modellerinden gelen mekanizmalar psikolojik ve duygusal hassasiyetlerin nasıl şiddet eylemlerine dönüştüğünü anlamak adına önemlidir. Sosyal kimlik perspektifleri yanlı dinamiklerin bireyleri kişisel noksanlıklarının genel manada kolektif olarak kurbanlaştırılan veya tehdit altında olan bir topluluğa üyeliklerinin bir sonucu olduğu noktasında nasıl ikna ettiğini göstermektedir. Bireyler ve gruplar daha fazla kendi içlerinde tecrit halde oldukça grup düşüncesi, grup içi/grup dışı yanlılıklar ve sorumluluğun dağılımı gibi bireyleri topluluğun dertlerinin ve topluluğa yöneltilen tehditlerin giderilmesinin ancak şiddet eylemi ile gerçekleşeceğine ikna eden bilişsel yanlılık mekanizmaları yerleşmektedir. Ayrıca geçiş yollarının üç tanesinde (1b, 1d ve 1e) maddi mükâfatların bulunmadığını belirtmek önem arz etmektedir. Bu da bazı fayda/maliyet modellerinin aksine bu geçiş yollarında ilerleyen bireylerin mal varlığı veya diğer kişisel maddi kazanç şekilleriyle motive olmadığını ortaya koymaktadır.

Geçiş Yolu 2

Bu yol, sonuç için gerekli koşullar olarak düşünülen iki koşulun - topluluk bunalımı ve bilişsel çerçeve dizilimi - birleşimini temsil etmektedir. Diğer tüm koşullar burada mevcut ya da bununla alakalı değildir ki bunun anlamı şiddet içeren aşırılığın ancak bir topluluk bunalımı algısı ve algısal çerçevelerde bir geçiş söz konusu olduğu zaman ortaya çıkabileceğidir. Bu durum adeta topluluk dertlerini çevreleyen bilişsel uyanışın politik amaçlara erişmek için şiddetin gerekli görüldüğü bireysel algılarda dramatik bir geçişe yol açtığını öne süren radikalleşmedeki sosyal hareket perspektiflerini modellemektedir.[96] Yine de düşük kapsama skoru ile ifade edildiği üzere bu yolun son derece ender olduğu belirtilmelidir.

Geçiş Yolu 3

Bu yolda psikolojik savunmasızlık, fiziksel zayıflık, maddi mükâfat, kişisel bunalımlar ve bilişsel çerçeve dizilimi sonuç üyeliğini oluşturmak için bir araya gelmektedir. Bu yol bir vakanın şiddet içeren aşırı grubunun bir üyesi olmasının mümkün olduğu; ancak topluluk bunalımı grubunun bir üyesi olmasının mümkün olmadığı yegâne çözümü temsil etmektedir. Bu geçiş yolu bazı psikologlar ve fayda/maliyet araştırmacıları tarafından ortaya atılan kimlik arayışı ve maddi kazanç modellerine benzenmektedir.[97] Burada bireyler duygusal mücadelelerini daha geniş topluluklarla bağdaştırmazlar. Bunun yerine aşırılık eylemleri vasıtasıyla statü ve övgü kazanarak kimlik arayışlarını tatmin etmeye çalışırlar. Aşırı kurgular bu bireylerde topluluğun dertlerini ön plana çıkardıkları için değil daha çok aşırı şiddet eylemlerini gerçekleştiren bireyleri yüceltikleri için yankı uyandırmaktadır. Önem arayışı teorisi ve fayda/maliyet perspektifleri bu tür kişisel prestij kazanımının şiddete başvuran aşırı için yaygın bir motivasyon aracı olduğunu ileri sürse de bu yol, %2'nin altında bir kapsama skoru ile nispeten ender bir yoldur.

Geçiş Yolu 4

Bu yolda topluluk bunalımı sonuç grubunda üyelik oluşturan her türlü grup koşulu (üye temini, yanlılıklar ve normlar) ile birleşmektedir. Bu yolun ancak kişisel psikolojik ve maddi motivasyon araçları olmadığı zaman şiddete götürdüğü fark etmek önemlidir. Başka bir deyişle, bu çözüm üye temini araştırmacıları tarafından ortaya atılan radikalleşme modellerine benzer grup tarafından açılan bir geçiş yolunu ifade etmektedir. Bu geçiş yolunun nispeten yüksek benzersiz bir kapsama oranı (%6.5) vardır.[98] Bu da diğer geçiş yollarının oyunda gözükmeyişi vakalarda şiddet içeren aşırılığın önemli bir açıklama olabileceğini ortaya koymaktadır.[99]

Tartışma

Fs/QCA analizinin sonuçları radikalleşme süreçlerinin tabiatı itibarı ile karmaşık olduğunu, yaygın olarak şiddet sonuçları doğurmak için bireysel düzeyde psikolojiyi, topluluk dertlerini, grup yanlılıklarını ve maddi mükâfatları bir araya getirdiğini göz önüne sermektedir. Bu radikalleşme araştırması analizinden yapılacak birkaç çıkarım vardır. İlk olarak, araştırmacılar sıklıkla kilit değişkenleri şiddete varan radikalleşme için gerekli gibi gösterebilirler de bulgularımız yalnızca iki koşulun - bireysel bilişsel çerçevelerdeki kayma ve topluluk bunalımları - şiddet sonuçları için gerekli koşullar olduğunu göstermektedir. Bilişsel çerçevenin yeniden dizilimi önemsiz bir gerekli koşul olarak görülürken topluluk mağduriyetinin şiddete başvuran radikalleri başvurmamışlardan ayırabileceğini öne süren topluluk bunalımı öyle değildir. Bu bulgu aşırı şiddetin sıklıkla belirli topluluklarda gerçek ya da algılanan ayrımcılığa derinlemesine bağlı olduğunu vurgulayan radikalleşmede sosyal hareket modelleri görüşlerini ve terörizmin kindarlığa dayalı açıklamalarını desteklemektedir. Ancak gerekli koşullarda olduğu gibi aşırı arasındaki şiddeti açıklamada ne algısal çerçevelerin ne de topluluk bunalımlarının yeterli görüldüğünü belirtmek önemlidir.[100]

Esasen bu çalışmada yer alan 35 adet şiddet içeren aşırılık vakasından yalnızca bir tanesi iki koşulun birleşimi ile (geçiş yolu 2) güdüleniyor gibi görünmektedir. Geçiş yollarının şiddete gidişi daha ziyade bu koşullar ile daha geniş kapsamlı psikolojik, grup ve maddi faktörlerin kombinasyonu vasıtasıyla olmaktadır. İkinci olarak, bulgularımız bireysel düzeyde psikolojik hassasiyetleri topluluk mağduriyeti algılarıyla birleştiren geçiş yollarının şiddete geçişi açıklamada önemli olduğunu göstermektedir. Fs/QCA analizimiz tarafından açıklanan vakaların büyük çoğunluğu, topluluk bunalımının, psikolojik savunmasızlığın ve psikolojik mükâfatların ortak koşulları ile harekete geçen 1a-1e yollarının birer üyesidir. Bu durum psikolojik ve sosyal kimlik perspektiflerine ampirik destek verirken birçok aşırı bireyin radikalleşme güzergâhının kapsamlı bir açıklamasına erişilebilir ancak iki mekanizmanın kombinasyonu ile mümkündür. Bu sonuçlar aşırılık çalışmalarındaki radikalleşme araştırmalarında ilerlemenin yalnızca ontolojiyi ve metodolojiyi yakın yakına sıralayarak elde edilebileceği yönündeki argümanımızı desteklemektedir.

Son olarak, fs/QCA analizlerinin sonuçları şiddet içeren aşırılığa yol açan süreçlerin inanılmaz karmaşasını göz önüne sermektedir. 500'den fazla dizi ile bir gerçeklik tablosu oluşturan ve sekiz tane benzersiz şiddet geçiş yolu tanımlayan kodlama şemasında 70'ten fazla nedensel mekanizma yer almasına rağmen analizimiz örneğimizdeki şiddete başvuran 35 bireyden 15 tanesinin geçiş yolunu açıklamamaktadır. Bu da henüz sadece şiddet içeren aşırılığa yol açan geçiş yollarının kapsamını ortaya çıkarmaya başladığımız ve halen var olan radikalleşme modellerinin kabiliyetinin kavramı anlamakla sınırlı olduğu yönündeki inanışımızı yeniden teyit etmektedir.

Gelecek araştırmalar nedensel karmaşıklığı açıklayabilen yöntemleri ve araştırma tasarımlarını kapsamına dâhil ederken radikalleşme geçiş yolları için geçerli olan ilave mekanizmaları keşfetmeye devam etmelidir. Bu geleneksel nicel yöntemlerin yararlılığını indirgemek için değildir. Bunun yerine radikalleşmeyi açıklamak için verilecek gelecek çabaların ancak metodolojik çeşitliliği kapsamlarına aldıklarında ve nitel ve nicel yöntemlerin tüm çeşitlerini karşılaştırmalı gücünü arttırmaya başvurduklarında başarılı olma şansları olduğunu ortaya koymaktadır.

Gelecek Araştırmalar

Bu çalışmanın amaçlarından biri zaman dilimleri ve ideolojik çevrelerde yaygın olan radikalleşme geçiş yollarını tanımlamak iken fs/QCA'yı kullanan gelecek çalışmalar belirli bir ideolojiye odaklanarak (örneğin, aşırı sağcı aşırı)[101] ya da farklı zaman dilimleri (örneğin, 11 Eylül öncesi ve sonrası) arasındaki radikalleşme geçiş yollarını karşılaştırarak faydalı olabilirler. Bu tarz bir yaklaşım belli radikalleşme geçiş yollarının belli alt gruplarda (örneğin, bir aşırı sağcı, hükümet karşıtı geçiş yolu) daha geçerli olup olmadığına ya da zamanla evrilip evrilmediğine dair bir keşfi beraberinde getirebilir. Dahası, 56 vaka çalışmasından alınmış olan örneğimiz yalnızca ABD kökenli aşırı ile sınırlıdır. Bu yüzden bulgularımız ABD'nin ötesinde genellenememektedir. Benzer bir metodolojiyi ve araştırma tasarımını bünyesinde barındıran iki ya da daha fazla ulusa ilgili bir çalışma alana değerli bir katkı sağlayabilir ve potansiyel olarak araştırmacıların kültürel farklılıkların

radikalleşmeye giden geçiş yollarını nasıl etkilediğini anlamalarına inkan tanyacaktır. Gelecek araştırmacılar ayrıca ideolojik olmayan sokak çetelerine üyelik[102], dini kültüre eleman temini[103] ya da organize suçlara[104] katılmak gibi benzer aşırı ya da sapkın davranışlara götüren paralel süreçleri açıklamaya yardımcı olan mekanizmalardan da yararlanacaklardır. Sonuç olarak, analiz birey, grup, toplum, ulus ve uluslararası seviye faktörlerin aşırı şiddete varan benzersiz geçiş yollarının ortaya çıkması için nasıl bir araya geldiğini göstermek adına bireysel düzeyin ötesine geçmesi gerekmektedir.

Sonuç

Araştırma, birçok psikolojik, duygusal ve grup temelli mekanizmanın radikalleşmeyi şiddet içeren aşırıya yöneltebileceğini öne sürmektedir. Ancak akademisyenler ne bu değişkenlerin şiddete giden geçiş yollarını oluşturmak için nasıl bir araya geldiğini ne de bu koşulların şiddet içeren aşırıya alakalı hangi nedensel rollere sahip olduğunu göstermektedirler. Bizim savımız şiddete varan radikalleşmenin ancak tabiatı gereği karmaşık olan bir grup nedensel süreç olarak görülmesi halinde anlaşılabilir. Bu makale, çeşitli radikalleşme araştırma programlarından mekanizmaların şiddet içeren aşırıya giden geçiş yollarını oluşturmak için nasıl bir araya geldiğini göstererek halen mevcut araştırmadaki boşlukları kapatmaya ve bu koşulların şiddet ile ilgili hangi rolleri üstlendiğini göstermeye çalışmıştır.

Basit düzensel süreçlerin veya göstergelerin aksine şiddete varan radikalleşmeye karmaşık bir geçiş yolları bütünü olarak yaklaşmak sadece kavramla ilgilenen araştırmacılar açısından değil aynı zamanda sivil toplum programları ya da hukuki yaptırım eylemleri vasıtasıyla şiddet içeren aşırıya giden süreçlerin anlaşılmasına olanak için de önemlidir. Basit radikalleşme modelleri ABD'deki aşırılığın karmaşık gerçekliğini bozmaktadır ve çok yönlü, içerik açısından etkin ve sürekli olarak evrimleşen bir sonuca yanlış yönlendirilmiş çözümler sunabilmektedir.

Yerel kanun yaptırımları ve şiddeti önleme programları, aksi takdirde gözden kaçabilecek olan karmaşık radikalleşme görüşünden birçok ders çıkarabilmektedir. Örneğin, kolektif bunalım algılarının şiddet içeren radikalleşme süreçlerinde kritik bir rol oynadığı yönündeki bulgularımız hukuki yaptırım uygulamalarının ve şiddeti önleme programlarının, farkında olmadan onları görmezden gelmekleştiren topluluk sıkıntılarında eğilimi gerektirir. Bunu sağlamanın bir yolu, polislik faaliyetlerini ve geniş tabanlı olan ve belirli bir ideolojik çevre ile sınırlanmayan (örneğin, radikal İslamcılar) şiddeti önleme stratejilerini desteklemekten geçiyor olabilir. Çabaları belirli bir topluluk üzerinde odaklamak o topluluğun kitlesel olarak hedef alındığı algısına katkı sağlayabilir. Bu gibi örneklerde şiddet içeren aşırıya savaşmak için başvurulacak uygulamalar aslında yabancılaştırmayı azaltmaktan çok artırarak geri tepebilir.

Ne yazık ki hali hazırda ABD'deki birçok Müslüman toplulukta bu durumun mevcut olduğuna dair kanıtlar mevcuttur. Yerel kanun uygulayıcılar ve istihbarat kurumları, aşırı aşırı sağ veya aşırı sol kaynaklı tehditleri çok daha az önemserken dikkatlerini İslam'ın aşırı bir yorumuna uyanlardan ileri gelen tehditler üzerinde toplamışlardır.[105] Benzer şekilde, son dönemdeki bazı aşırılığın önleme çabaları, önleme programının uygulanmasına en çok ihtiyacı olanlar olarak Müslüman Amerikalı toplulukları ayrı tutmaktadır. Risk altındaki bireylerin hapsedilmesine yönelik alternatiflerin eksikliği ile birlikte dikkatlerin Müslüman Amerikalı topluluklara artarak yöneltilmesi kolektif mağduriyet duygularının artmasına katkı sağlamış ve topluluk üyeleri ile aşırı şiddeti önlemeyi umut edenler arasındaki güven üzerinde istenmeyen etkiler yaratmıştır[106]. Kanun uygulayıcılar ve şiddeti önleme taraftarları ideolojik spektrumdan doğan tehditlere karşılık verme noktasında özveri göstererek ABD'deki Müslüman toplulukları ile güveni yeniden oturtmak için önemli bir adım atabilirler.

Şiddete giden geçiş yollarındaki topluluk bunalımlarının rolü ayrıca aşırıya giden süreçlerin ve üye teminine karşı çabaların topluluk mağduriyeti algısı noktasına yönelmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Bunun içerisinde sadece belli topluluklara karşı ayrımcılık yapıldığı yönündeki yanlış algılamalar ile mücadele değil aynı zamanda yasal toplulukların sıkıntılarında eğilim de yer almaktadır. Her ikisinin birden ortak bir hedef doğrultusunda çalışıyor olduğundan emin olmak için ortada bulunan karşı kurgular ve eylemler dikkatle eşleştirilmelidir. Programa dair uğraşlarda rol oynayan tüm aktörler arasındaki gayretlerin sıkı sıkıya bir araya getirilmesi bu sinerjiyi yakalamanın en iyi yoludur.

Sonuç olarak, radikalleşmenin karmaşık görüntüsü psikolojinin ve duyguların şiddet içeren aşırılığın kilit tetikleyicileri olduğunu resmetmektedir. Amerikan toplumlarındaki şiddete başvuran aşırıya giden hitap etme çabaları, bireylerin aşırı kurgulara karşı ne zaman savunmasız olduklarını anlayacak pozisyonda olanlar tarafından yürütülmelidir. Toplumsal düzeyde bunlar büyük olasılıkla dini liderler, toplumsal organizatörler ve sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bireysel düzeyde bunlar muhtemelen, sevdiklerinin inanışlarındaki ve davranışlarındaki değişiklikleri fark edecek pozisyonda olan aile, arkadaşlar ve diğerleri olacaktır. Şiddeti önleme programları, akıl sağlığı ve sosyal hizmetler profesyonellerinin katılımını da içeren eğitim ve destek hizmetleri aracılığı ile risk altındaki bireylere en yakın olan kişileri güçlendirmelidir.

Terörle mücadele çabalarında önemli bir husus olmakla birlikte hukuki yaptırımların radikalleşme riski altında olan bireylerin ihtiyaçlarına yönelik ilk başvuru adresi olarak görülmelidir.

Dipnotlar

[1] Makalenin Türkçeye çevrilerek yeniden yayımlanması amacıyla 10 Temmuz 2020 tarihinde P071020-04/FTP referans numarası ile Taylor&Francis Basın Yayın Şirketinden izin alınmıştır.

[2] Atif için: Jensen, M.A., Seate, A.A. ve James, P.A. (2018). *Radikalleşmeden Şiddete: Aşırıya Giden Çabaların Bir Geçiş Yolu Yaklaşımı*. (Çev. Binnur Akıncı). Terrorism and Political Violence, doi: 10.1080/09546553.2018.1442330. Erişim Adresi: <https://www.teram.org/icerik/radikallesmeden-siddete-asiricilik-calismalarina-bir-gecis-yolu-yaklasimi-michael-a-jensen-anita-atwell-seate-ve-patrick-a-james-cev-binnur-akinci-76>

[3] Terörizm ve Terörizmle Mücadele Çalışmaları Ulusal Konsorsiyumu (START), Maryland Üniversitesi, College Park, ABD.

[4] Martha Crenshaw, *Explaining Terrorism: Causes, Processes and Consequences* (New York: Routledge, 2010); James A. Piazza, "Rooted in Poverty?: Terrorism, Poor Economic Development, and Social Cleavages," *Terrorism and Political Violence* 18, no. 1 (March 2006): 159–77; James A. Piazza, "Poverty, Minority Economic Discrimination, and Domestic Terrorism," *Journal of Peace Research* 48, no. 3 (May 2011): 339–53.

[5] Eitan Y. Alimi, "Relational Dynamics in Factional Adoption of Terrorist Tactics: A Comparative Perspective," *Theory and Society* 40, no. 1 (January 2011): 95–118; Marc Sageman, *Understanding Terror Networks* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2004).

[6] John Horgan, *The Psychology of Terrorism* (New York: Routledge, 2005); Arie W. Kruglanski, Xiaoyan Chen, March Dechesne, Shira Fishman, and Edward Orehek, "Fully Committed: Suicide Bombers' Motivation and the Quest for Personal Significance," *Political Psychology* 30, no. 3 (May 2009): 331–57; Arie W. Kruglanski, Michele J. Gelfand, Jocelyn J. Belanger, Anna Sheveland, Malkanthi Hetiaranchchi, and Rohan Gunaratna, "The Psychology of Radicalization and Deradicalization: How Significance Quest Impacts Violent Extremism," *Political Psychology* 35 (February 2014): 69–93.

[7] John Horgan, "From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism," *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 618, no. 1 (July 2008): 80–94.

[8] Jonathan Githens-Mazer and Robert Lambert, "Why Conventional Wisdom on Radicalization Fails: The Persistence of a Failed Discourse," *International Affairs* 86, no. 4 (July 2010): 889–901; Horgan, "From Profiles to Pathways and Roots to Routes" (Bkz. Not 4).

[9] Mitchell D. Silber and Arvin Bhatt, *Radicalization in the West: The Homegrown Threat* (New York: New York City Police Department, January 2007).

[10] Githens-Mazer and Lambert (Bkz. Not 5); Peter R. Neumann, "The Trouble with Radicalization," *International Affairs* 89, no. 4 (July 2013): 873–93; Peter Neumann and Scott Kleinmann, "How Rigorous Is Radicalization Research?," *Democracy and Security* 9, no. 4 (September 2013): 360–82.

[11] These include the Extremist Crime Database (Freilich et al., "Introducing the United States Extremist Crime Database (ECDB)," *Terrorism and Political Violence* 26, no. 2 (April 2014): 372–84; the American Terrorism Study (Brent Smith and Kelly Dampouse, "American Terrorism Study, 1980–2002," Interuniversity Consortium for Political and Social Research (2007); the Terrorism and Extremist Violence in the United States (TEVUS) portal (LaFree et al., <http://www.start.umd.edu/research-projects/terrorism-and-extremist-violence-united-states-tevus-database>, 2017), and the Profiles of Individual Radicalization in the United States (PIRUS) database (Michael Jensen et al., "Empirical Assessment of Domestic Radicalization (EADR)" (Final Report, College Park, MD: National Consortium for the Study of Terrorism and Responses to Terrorism (START), 2016), <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/250481.pdf>).

[12] Neumann and Kleinmann (Bkz. Not 7).

[13] Jamie Bartlett and Carl Miller, "The Edge of Violence: Towards Telling the Difference Between Violent and Nonviolent Radicalization," *Terrorism and Political Violence* 24, no. 1 (January 2012): 1–21.

[14] Kruglanski et al., "Fully Committed" (Bkz. Not 3), 353.

[15] Mia Bloom, "Chasing Butterflies and Rainbows: A Critique of Kruglanski et al.'s 'Fully Committed: Suicide Bombers' Motivation and the Quest for Personal Significance,'" *Political Psychology* 30, no. 3 (June 2009): 387–95. For a study that explores quest for significance theory with a sample of violent and nonviolent extremists, see Katarzyna Jaško, Gary LaFree, and Arie W. Kruglanski, "Quest for Significance and Violent

Extremism: The Case of Domestic Radicalization,” *Political Psychology* 38, no. 5 (November 2016): 815–31.

[16] Randy Borum, “Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories,” *Journal of Strategic Security* 4, no. 4 (Winter 2011): 7–36.

[17] Scott Atran, “Who Becomes a Terrorist Today?,” *Perspectives on Terrorism* 2, no. 5 (March 2008): 3–10; Jeff Goodwin, “Review Essay: What Must We Explain to Explain Terrorism?,” *Social Movement Studies* 3, no. 3 (October 2004): 259–62; Anthony Lemieux and Victor Asal, “Grievance, Social Dominance Orientation, and Authoritarianism in the Choice and Justification of Terror Versus Protest,” *Dynamics of Asymmetric Conflict* 3, no. 3 (November 2010): 194–207; Clark McCauley and Sophia Moskalkenko, *Friction: How Radicalization Happens to Them and Us* (New York: Oxford University Press, 2011).

[18] Charles C. Ragin, *Fuzzy-Set Social Science* (Chicago: University of Chicago Press, 2000); Charles C. Ragin, *Redesigning Social Inquiry: Fuzzy Sets and Beyond* (Chicago: University of Chicago Press, 2008); Carsten Q. Schneider and Claudius Wagemann, *Set-Theoretic Methods for the Social Sciences: A Guide to Qualitative Comparative Analysis* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012). For a discussion of why it is important to approach the problem of radicalization from the perspective of necessary and sufficient causation, see Jeff Goodwin, “A Radical Critique of the Radicalization Perspective on Terrorism” (paper presented at the Annual Meeting of the American Sociological Association, San Francisco, CA, August 2014).

[19] David Collier and Henry Brady, *Rethinking Social Inquiry: Diverse Tools, Shared Standards* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2004), 277.

[20] Borum, “Radicalization into Violent Extremism I” (Bkz Not 13); Horgan, *The Psychology of Terrorism* (Bkz Not 3); Max Taylor and John Horgan, “A Conceptual Framework for Addressing Psychological Process in the Development of the Terrorist,” *Terrorism and Political Violence* 18, no. 4 (December 2006): 585–601.

[21] Kamaldeep Bhui and Sokratis Dinos, “Psychological Process and Pathways to Radicalization,” *Journal of Bioterrorism & Biodefense* 5 (May 2012): 003; Kruglanski et al., “Fully Committed” (Bkz Not 3); Kruglanski et al., “The Psychology of Radicalization and Deradicalization” (Bkz Not 3).

[22] Borum, “Radicalization into Violent Extremism I” (Bkz Not 13); Bhui and Dinos (Bkz Not 18); Kruglanski et al., “Fully Committed” (Bkz Not 3); Kruglanski et al., “The Psychology of Radicalization and Deradicalization” (Bkz Not 3).

[23] Kruglanski et al., “The Psychology of Radicalization and Deradicalization” (Bkz Not 3), 73.

[24] Kruglanski et al., “Fully Committed” (Bkz Not 3).

[25] Pete Simi et al., “Trauma as a Precursor to Violent Extremism: How Non-Ideological Factors Can Influence Joining an Extremist Group,” *START Newsletter*, April 2015.

[26] Dina Al Raffie, “Social Identity Theory for Investigating Islamic Extremism in the Diaspora,” *Journal of Strategic Security* 6, no. 4 (January 2013): 67–91.

[27] Henri Tajfel and John Turner, “The Social Identity Theory of Intergroup Behaviour,” in *Psychology of Intergroup Relations*, 2nd ed., edited by Stephen Worchel and William G. Austin (Chicago: Nelson-Hall, 1986), 7–24; John Turner, “Social Categorization and the Self-Concept: A Social-Cognitive Theory of Group Behaviour,” in *Advances in Group Processes*, vol. 2, edited by Edward J. Lawler (Greenwich, CT: JAI, 1985), 77–122.

[28] Michael A. Hogg and Deborah I. Terry, “Social Identity and Self-Categorization Processes in Organizational Contexts,” *Academy of Management Review* 25, no. 1 (January 2000): 121–40; Michael A. Hogg, “A Social Identity Theory of Leadership,” *Personality and Social Psychology Review* 5, no. 3 (August 2001): 184–200.

[29] Raffie, “Social Identity Theory for Investigating Islamic Extremism in the Diaspora” (Bkz Not 23), 80–81.

[30] McCauley and Moskalkenko (Bkz Not 14).

[31] Crenshaw, *Explaining Terrorism* (Bkz Not 1).

[32] Donatella della Porta, *Social Movements, Political Violence, and the State: A Comparative Analysis of Italy and Germany* (Cambridge: Cambridge University Press, 1995).

[33] Robert J. Kelly, “Moral Disengagement and the Role of Ideology in the Displacement and Diffusion of Responsibility among Terrorists,” in *Negotiating Responsibility in the Criminal Justice System*, edited by Jack Kamerman (Carbondale: SIU Press, 1998), 113.

[34] Clark McCauley, “The Nature of Social Influence in Groupthink: Compliance and Internalization,” *Journal of Personality and Social Psychology* 57, no. 2 (August 1989): 250–60.

[35] Scott Gerwehr and Sara Daly, “Al-Qaida: Terrorist Selection and Recruitment,” in *The McGraw-Hill Homeland Security Handbook*, edited by David Kamien (New York: McGraw-Hill, 2006): 73–87.

[36] Randy Borum, “Radicalization into Violent Extremism II: A Review of Conceptual Models and Empirical Research,” *Journal of Strategic Security* 4, no. 4 (Winter 2011): 37–61; Horgan, “From Profiles to Pathways and Roots to Routes” (Bkz Not 4).

[37] Bkz. Borum, “Radicalization into Violent Extremism I” (Bkz Not 13) for a review.

[38] Robert D. Benford and David A. Snow, “Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment,” *Annual Review of Sociology* 26 (2000): 611–39.

[39] Quintan Wiktorowicz, *Radical Islam Rising: Muslim Extremism in the West* (Oxford: Rowman & Littlefield, 2005).

[40] Martha Crenshaw, “Theories of Terrorism: Instrumental and Organizational Approaches,” *Journal of Strategic Studies* 10, no. 4 (1987): 13–31; Gordon H. McCormick, “Terrorist Decision Making,” *Annual Review of Political Science* 6, no. 1 (June 2003): 473–507.

[41] Crenshaw, *Explaining Terrorism* (Bkz Not 1).

[42] Albert Bandura, *Aggression: A Social Learning Analysis* (Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1973); Max Taylor and John Horgan, “The Psychological and Behavioural Bases of Islamic Fundamentalism,” *Terrorism and Political Violence* 13, no. 4 (September 2001): 37–71.

[43] Bu mekanizmaların her birinin bir açıklaması istek üzerine yazarlardan edinilebilir.

[44] Çoğu aşınık yanlısı şiddet kullanımının ideolojik gerekçelerini öne sürerken, biz ideolojiyi iki nedenden ötürü analizimize kavramsal bir yapı olarak dahil etmemeyi seçtik. Birincisi, bu çalışmaya dahil edilen kişilerin tamamı şiddeti meşulaştıran ideolojileri ifade ederken, yaklaşık yarısı şiddet eylemlerine katılmamıştır. Dolayısıyla, inançlar davranışlardaki çeşitliliği açıklayamaz. İkincisi, ideoloji daha önceki modellere nedensel bir yapı olarak dahil edildiğinde, analiz genel karmaşıklığını artırdı, ancak önemli ölçüde farklı sonuçlar üretmedi.

[45] Mekanizmalar birden çok ilişkili etkiye sahip olabileceğinden, birden fazla yapıda görünebilirler. Örneğin, bir ekonomik kriz kişinin kişisel krizinin temelini oluşturabilir ve aynı zamanda fiziksel / maddi savunmasızlığının kaynağı olabilir.

[46] Kruglanski et al., “The Psychology of Radicalization and Deradicalization” (Bkz Not 3); Simi et al. (Bkz Not 22); Wiktorowicz (Bkz Not 36).

[47] Gerwehr and Daly (Bkz Not 32), 84–86.

[48] Wiktorowicz (Bkz Not 36).

[49] Age.

[50] Kruglanski et al., “The Psychology of Radicalization and Deradicalization” (Bkz Not 3).

[51] Hogg (Bkz Not 25).

[52] Gerwehr and Daly (Bkz Not 32).

- [53] Borum, "Radicalization into Violent Extremism I" (Bkz. Not 13).
- [54] Taylor and Horgan, "The Psychological and Behavioural Bases of Islamic Fundamentalism" (Bkz. Not 39).
- [55] Kruglanski et al., "The Psychology of Radicalization and Deradicalization" (Bkz. Not 3), 80.
- [56] Age.
- [57] Hogg (Bkz. Not 25), 193-4.
- [58] Gerwehr and Daly (Bkz. Not 32), 84-86.
- [59] Borum, "Radicalization into Violent Extremism I" (Bkz. Not 13), 16-20.
- [60] McCauley (Bkz. Not 31), 251; Kruglanski et al., "The Psychology of Radicalization and Deradicalization" (Bkz. Not 3), 75-76.
- [61] Age.
- [62] Kruglanski et al., "The Psychology of Radicalization and Deradicalization" (Bkz. Not 3).
- [63] Hogg (Bkz. Not 25).
- [64] Taylor and Horgan, "The Psychological and Behavioural Bases of Islamic Fundamentalism" (Bkz. Not 39).
- [65] Gerwehr and Daly (Bkz. Not 32), 85.
- [66] Age.
- [67] Crenshaw, Explaining Terrorism (Bkz. Not 1).
- [68] Borum, "Radicalization into Violent Extremism I" (Bkz. Not 13).
- [69] Gerwehr and Daly (Bkz. Not 32).
- [70] Hogg (Bkz. Not 25); Kruglanski et al., "The Psychology of Radicalization and Deradicalization" (Bkz. Not 3); Taylor and Horgan, "The Psychological and Behavioural Bases of Islamic Fundamentalism" (Bkz. Not 39).
- [71] Hogg (Bkz. Not 25), 189.
- [72] Bandura (Bkz. Not 39); Borum, "Radicalization into Violent Extremism II" (Bkz. Not 33).
- [73] David A. Snow, E. Burke Rochford, Jr., Steven K. Worden, and Robert D. Benford, "Frame Alignment Processes, Micromobilization, and Movement Participation," *American Sociological Review* 51, no. 4 (August 1986): 464-81. For a meta-analytic review, see Stephen J. Kraus, "Attitudes and the Prediction of Behavior: A Meta-Analysis of the Empirical Literature," *Personality and Social Psychology Bulletin* 21, no. 1 (January 1995): 58-75.
- [74] David Collier, "Understanding Process Tracing," *PS: Political Science & Politics* 44, no. 4 (October 2011): 823-30; Alexander L. George and Andrew Bennett, *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences* (Cambridge, MA: The MIT Press, 2005).
- [75] Jensen et al. (Bkz. Not 8), 16.
- [76] Schneider and Wagemann (Bkz. Not 15).
- [77] Ragin, *Redesigning Social Inquiry* (Bkz. Not 15).
- [78] Age.
- [79] Schneider and Wagemann (Bkz. Not 15); Ragin, *Redesigning Social Inquiry* (Bkz. Not 15); Gary Goertz and James Mahoney, *A Tale of Two Cultures: Qualitative and Quantitative Research in the Social Sciences* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2012).
- [80] Gary Goertz and Harvey Starr, eds., *Necessary Conditions: Theory, Methodology, and Applications* (Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2002).
- [81] Ragin, *Redesigning Social Inquiry* (Bkz. Not 15); Schneider and Wagemann (Bkz. Not 15).
- [82] Yeterli bağlaçlar oluşturmak için diğerleriyle birleşen nedenler genellikle INUS koşulları olarak bilinir. INUS, bir sonuç üretmek için toplu olarak yeterli olan ancak zorunlu olmayan koşulların birleşiminin bir parçası olan ancak yeterli olmayan bir nedeni ifade eder. INUS koşullarının bir incelemesi için bkz. J.L. Mackie, "Nedenler ve Koşullar", *American Philosophical Quarterly* 2, no. 4 (1965): 245-64.
- [83] Ragin, *Fuzzy-Set Social Science* (Bkz. Not 15).
- [84] After this step, truth tables are further refined through logical minimization in order to produce similar results. On this type of minimization, see Schneider and Wagemann (Bkz. Not 15), 186-90.
- [85] Schneider and Wagemann (Bkz. Not 15).
- [86] Ragin, *Redesigning Social Inquiry* (Bkz. Not 15); Schneider and Wagemann (Bkz. Not 15).
- [87] Ragin, *Redesigning Social Inquiry* (Bkz. Not 15).
- [88] Ragin (*Redesigning Social Inquiry* [Bkz. Not 15], 56) suggests that a solution coverage score greater than 0.30 constitutes a significant finding.
- [89] Fs / QCA analizi için kullanılan ham veriler talep üzerine temin edilebilir.
- [90] Terörist bir gruba verilen maddi desteği bir şiddet eylemi olarak ele almak da dahil olmak üzere, sonuç için alternatif kalibrasyon programları kullanıldı. Ancak, bu alternatif kalibrasyon şemaları, fs / QCA sonuçlarımızın önemli ölçüde değişmedi.
- [91] Önemli gerekli koşullarda, bkz. Schneider and Wagemann (Bkz. Not 15), 144-48.
- [92] Borum, "Radicalization into Violence II" (Bkz. Not 33); McCauley and Moskalenko (Bkz. Not 14).
- [93] Ragin'in tavsiyesini takiben, gerekli koşullarımızdan birini - bilişsel çerçeve hizalaması - yeterlilik testlerinden çıkardık ve analizler için 9 nedensel yapı bıraktık. Diğer gerekli koşullarımız olan topluluk krizi, sonucun mevcut olduğu ancak koşulun olmadığı durumlar olduğu için muhafaza edildi. Benoît Rihoux ve Charles Ragin (Thousand Oaks, CA: Sage, 2009) tarafından düzenlenen *Yapılandırılabilir Karşılaştırmalı Yöntemler: Nitel Karşılaştırmalı Analiz (QCA) ve İlgili Teknikler* bölümünde Charles Ragin, "Bulanık Kümeleri Kullanarak Niteliksel Karşılaştırmalı Analiz (fs/QCA)" bölümüne bakınız.
- [94] Doğruluk tablosunun daha da küçültülmesi için mantıksal artıkları kullanmayan doğruluk tablosunun karmaşık çözümüne güvendik. Bununla birlikte, koşulların var olmasına veya olmamasına izin verildiğinde, ara ve karmaşık çözümlerin aynı olduğunu belirtmek önemlidir.
- [95] Bu tür mantıksal küçültmede, bkz. Ragin, *Redesigning Social Inquiry* (Bkz. Not 15).

[96] Wiktorowicz (Bkz. Not 36).

[97] Bhui and Dinos (Bkz. Not 18); Crenshaw, "Theories of Terrorism" (Bkz. Not 37); McCormick (Bkz. Not 37).

[98] Gerwehr and Daly (Bkz. Not 32).

[99] Bulgularımızın sağlamlığını ölçmek için, çözüm yollarından herhangi birinin sonucun olumsuzlanmasında üyelik için yeterli açıklama olup olmadığını belirlemek için orantılı tutarsızlık (PRI) testleri yapıldı. Sonuçlar, çözüm yollarının hiçbirinin şiddet içeren ve içermeyen setlere üyelik için aynı anda yeterli olmadığını gösteriyor.

[100] Martha Crenshaw, "The Causes of Terrorism," *Comparative Politics* 13, no. 4 (July 1981); Piazza, "Poverty, Minority Economic Discrimination, and Domestic Terrorism" (Bkz. Not 1).

[101] İdeolojik odaklı bir analiz bu çalışmanın kapsamı dışındayken, sonuçlarımız yukarıda açıklanan çözüm yollarının ideolojik kategoriler arasında iyi dengelendiğini ve şiddet içeren sonuçları açıklama yeteneğimizin belirli bir ideolojik çevre ile sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır. Spesifik olarak, yollarımız, örneklemimizdeki şiddetli aşım sağcıların% 62'sini, şiddetli aşım solcuların% 50'sini, şiddet yanlısı İslamcıların% 64'ünü ve şiddet yanlısı tek konulu bireylerin% 40'ını oluşturmaktadır.

[102] Scott H. Decker and David C. Pyrooz, "'I'm down for a Jihad': How 100 Years of Gang Research Can Inform the Study of Terrorism, Radicalization and Extremism," *Perspectives on Terrorism* 9, no. 1 (February 2015): 104–12.

[103] Lorne L. Dawson, "The Study of New Religious Movements and the Radicalization of Home-Grown Terrorists: Opening a Dialogue," *Terrorism and Political Violence* 22, no. 1 (December 2009): 1–21.

[104] Louise I. Shelley and John T. Picarelli, "Methods Not Motives: Implications of the Convergence of International Organized Crime and Terrorism," *Police Practice and Research* 3, no. 4 (January 2002): 305–18.

[105] Abbas Barzegar, Shawn Powers, and Nagham El Karhili, *Civic Approaches to Confronting Violent Extremism: Sector Recommendations and Best Practices* (Institute of Strategic Dialogue, September 2016), <http://tcv.gsu.edu/files/2016/09/Civic-Approaches-Sept-8-2016-Digital-Release.pdf>; David Schanzer et al., *Challenge and Promise of Using Community Policing Strategies to Prevent Violent Extremism: A Call for Community Partnerships with Law Enforcement to Enhance Public Safety* (Durham, NC: Triangle Center on Terrorism and Homeland Security, Duke University, 2016).

[106] Age.

TERAM